

О. М. Коробкова,

старший викладач кафедри "Комерційне забезпечення транспортних процесів",
Одеський національний морський університет, м. Одеса

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ МИТНОЇ БРОКЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

О. Korobkova,

Senior lecturer of department of maritime commerce, Odessa National Maritime University, Odessa

ORGANIZATION OF THE EFFECTIVE REGULATING MECHANISM OF CUSTOMS BROKERING

На основі дослідження існуючого механізму державного регулювання митної брокерської діяльності здійснено удосконалення механізму регулювання митної брокерської діяльності шляхом розподілу функцій регулювання такої діяльності. Запропонований механізм регулювання митної брокерської діяльності сприятиме: збільшенню кількості підприємств — митних брокерів, підвищенню якості митно-брокерських послуг та рівня відповідності митної брокерської діяльності міжнародним стандартам, що в свою чергу значно підвищить рівень конкурентоспроможності країни; збільшенню надходжень митних платежів через забезпечення та представлення гарантій зі сплати митних платежів Фіскальним органам.

Based on studies of the existing mechanism of the state customs brokerage regulation of made to improve the regulating mechanism of customs brokering division of functions by regulating such activities. The proposed the regulating mechanism of customs brokering will increase the number of enterprises — customs brokers, improve the quality of customs brokerage services and the level of compliance with customs brokerage international standards, which in turn will significantly increase the competitiveness of the country; increase revenues through customs duties and presentation software guarantees the payment of customs duties fiscal authorities.

*Ключові слова: митні брокери, механізм, регулювання, митна брокерська діяльність, митне регулювання.
Key words: customs broker, mechanism of regulation, customs brokering, customs regulation.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Євроінтеграційні процеси в Україні вимагають максимального спрощення митних формальностей при переміщенні товарів через митний кордон України. Державне регулювання митної справи має створювати умови постійного розвитку зовнішньої торгівлі. При цьому значно підвищується роль та посередницьких структур, що допомагають та сприяють швидкому переміщенню товарів та транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України.

Сфера посередницьких послуг виступає структуроутворюючим елементом національної економіки України. Тому вирішення проблеми регулювання посередницьких послуг стає актуальним і вимагає своєчасності, оскільки воно здатне впливати на розвиток інших секторів національної економіки України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Базові теоретичні питання, що пов'язані із митною брокерською діяльністю, впливу різних чинників на

таку діяльність знайшли своє відображення у роботах вчених: О.І. Бондаренко [1], І.І. Світлак [2], Е. Гвардзинської [3], В.І. Данелюка [4] та інших. Завдяки роботам цих авторів напрацьована теоретична база діяльності пов'язаної із митно-брокерськими послугами, розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення діяльності митних брокерів, однак питання механізму регулювання митної брокерської діяльності залишилося поза увагою.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статі є розроблення та обґрунтування організаційно-економічних основ ефективного регулювання митної брокерської діяльності та практичних рекомендацій щодо функціонування ефективного механізму митної брокерської діяльності.

Реалізація поставленої мети обумовила необхідність послідовного вирішення таких завдань: розробити функціонально-структурну схему механізму регулювання митної брокерської діяльності; внести пропозиції щодо вдосконалення існуючого механізму регулювання митної брокерської діяльності.

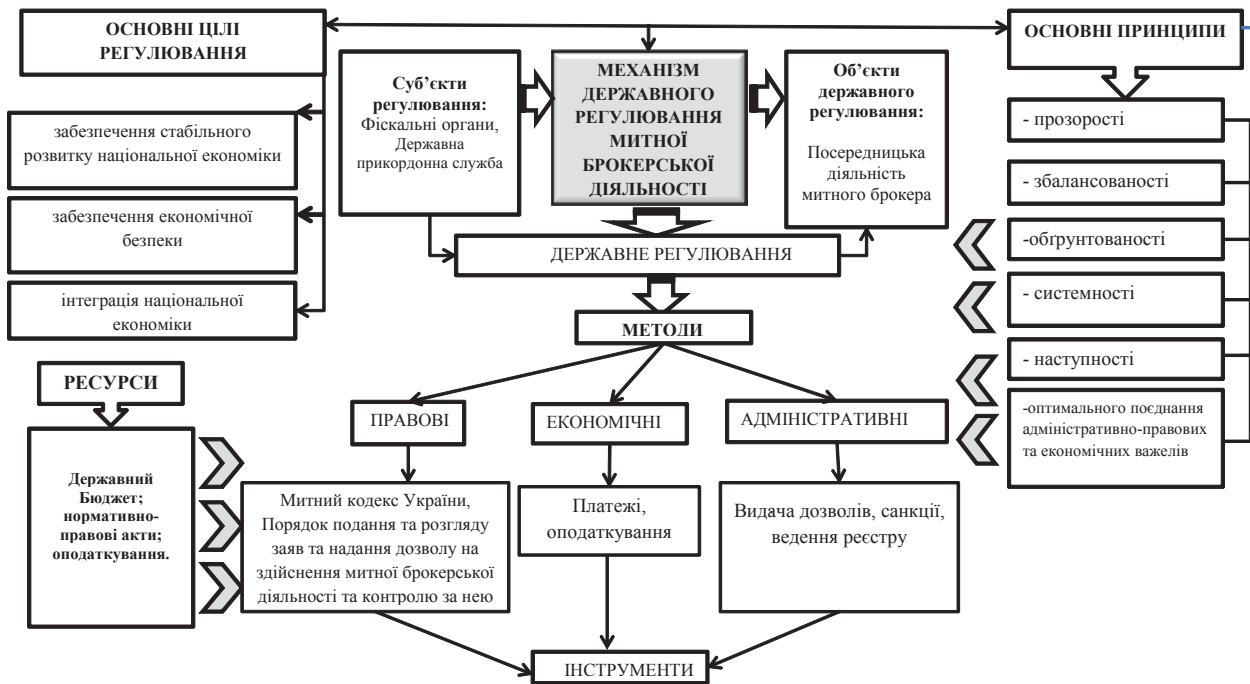

Рис. 1. Існуючий механізм державного регулювання митної брокерської діяльності

Авторська розробка.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Необхідними умовами для розвитку відносин у зовнішньоекономічній діяльності є створення ефективного механізму регулювання митної брокерської діяльності.

В економіку поняття "механізм" прийшло з техніки, у зв'язку з необхідністю описання багатьох виробничих і соціальних процесів та їх взаємодії.

В енциклопедичних словниках поняття "механізм" у переносному значенні як система функціонування будь-чого, сукупність проміжних станів, або будь-яких явищ.

Термін "регулювання" (від лат. Regulo- впорядкову) [5, с. 1108] означає упорядкування внесення порядку у якусь діяльність, налагоджувати взаємодію системи.

А.Ю. Чаленко [6, с. 26] визначає механізм в економіці як сукупність ресурсів економічного процесу та засобів їх з'єднання, з відмінною особливістю — наявністю процесу та нерозривного зв'язку та підпорядкованості механізму процесу.

З цього видно, що механізм не може існувати без процесу, тому що є його складовою частиною та налаштований на виконання тільки функцій процесу; механізм не має власного управління, і знаходиться в стані очікування управління процесом; з'єднання механізму з управлінням представляє собою внутрішній зміст процесу.

На думку автора, існуючий механізм, в рамках якого регулюється митна брокерська діяльність, можна представити як систему взаємодії організаційних, економічних, і правових методів, принципів та інструментів у сфері державного регулювання митною справою, що регламентують умови та порядок здійснення митної брокерської діяльності (рис. 1).

Схема існуючого механізму митної брокерської діяльності відображує необхідні організаційні елементи для регулювання такої діяльності.

Мета державного регулювання митної брокерської діяльності полягає у забезпеченні формування та розвитку ефективно функціонуючого ринку посередницьких послуг в митній сфері, створення необхідних умов діяльності та захист інтересів підприємців.

Суб'єктами регулювання у механізмі державного регулювання митної брокерської діяльності виступають:

— Державна фіскальна служба України, яка створена Постановою Кабінету Міністрів України № 160 від 21 травня 2014 р. [7], реорганізувавши Міністерство доходів і зборів. Державна фіскальна служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску.

— Державна прикордонна служба згідно із Наказом [8] Міністерства Фінансів України від 04.08.2015 № 693 "Про діяльність митних брокерів" виступає поряд із Фіскальною службою, органом, уповноваженим на надання дозволу на впровадження митної брокерської діяльності.

Досягнення мети державного регулювання митної брокерської діяльності реалізується при використанні методів державного регулювання.

Методи державного регулювання митної брокерської діяльності — це реалізація впливу державних органів на таку діяльність. Такий вплив здійснюється через законодавчі та виконавчі органи в митній сфері з метою забезпечення умов їх діяльності відповідно до економічної політики України.

Такі методи можна розділити на: правові; економічні; адміністративні.

Правові методи можна визначити як сукупність нормативно-правових актів, які регламентують діяльність підприємств — митних брокерів.

До них слід віднести: митний кодекс України, що визначає основні засади діяльності митних брокерів, наказ [8] Фіскальної служби України, "Про діяльність митних брокерів".

Адміністративні методи — це методи прямого впливу, які безпосередньо діють на митну — брокерську діяльність. До них належать:

— видача дозволів на здійснення митної брокерської діяльності. З метою провадження митної брокерської діяльності, підприємства повинні отримати Дозвіл, що надається Державною фіскальною службою України та Адміністрацією Державної прикордонної служби України відповідно до поданої заяви про надання/переоформлення дозволу на провадження митної брокерської діяльності.

— ведення реєстру митних брокерів.

Реєстр митних брокерів [8] — це програмно-інформаційний комплекс автоматизованої системи центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, призначений для накопичення, систематизації і зберігання відомостей про митних брокерів.

Економічні методи державного регулювання митної брокерської діяльності впливають на економічні інтереси підприємств — митних брокерів та регулюють їх поведінку. До них віднесемо митні платежі та оподаткування.

На нашу думку, впровадження митної брокерської діяльності в умовах існуючого механізму державного регулювання такої діяльності функціонування зазнає чимало проблем. Такі проблеми можна поділити на:

Організаційні та економічні.

До організаційних проблем можна віднести такий фактор впливу на митну брокерську діяльність зі сторони Фіскальних органів, як адміністративний тиск. Сьогодні, в умовах прийнятого Верховною Радою України Закону України "Про ліцензування видів господарської діяльності", 02 березня 2015 року [9] запроваджуються дозволи на здійснення митної брокерської діяльності замість скасованих ліцензій на митну брокерську діяльність, однак на нашу думку адміністративний тиск зі сторони держави не зменшився, навпаки перелік органів, які зобов'язані та уповноважені надавати відповідні дозволи, розширено. Зокрема, до нього включено — Державну прикордонну службу. Насправді, переміщення товару, що підлягає декларуванню, через державний кордон, не покладає на зазначений орган здійснення контролю за дотримання митних правил.

Згідно з існуючою світовою практикою, прикордонний контроль при ввезенні товару починається перед митним контролем, а при його вивезенні — після митного контролю. З урахуванням наведеного, будь-які порушення митних правил, допущені митним брокером, у будь-якому випадку будуть зафіксовані фіскальними органами поза межами прикордонного контролю.

Отже, оцінку спроможності підприємства здійснювати митну брокерську діяльність Адміністрація державної прикордонної служби України об'єктивно проводити не має можливості.

Впровадження зазначеного Закону неодмінно призведе до суттєвого збільшення тиску на бізнес шляхом подвоєння кількості контролюючих органів, створить додаткові передумови для корупційної діяльності [10].

В Митному кодексі України закріплюється нові положення щодо отримання дозволів на митну брокерську діяльність підприємствами однак відсутні вимоги до підприємств що бажають отримати такі дозволи.

Здобуття статусу митного брокера вигідно для підприємств, які прагнуть відкрито працювати, позиціонують себе як надійні партнері з вантажовласниками та у відносинах з фіскальними органами. Однак механізми спрощення здійснення митних формальностей митними брокерами в Україні не існує. Митні брокери наділені тими ж самими правами що і уповноважена особа вантажовласника, яка не отримує дозволу на декларування товарів що переміщуються через митний кордон України суб'єктом ЗЕД.

На жаль, національним законодавством не передбачена необхідність для підприємства працювати над

вдосконаленням контролю якості митно-брокерських послуг. При цьому в рамках імплементації міжнародних вимог щодо діяльності митних брокерів стає необхідним розробка заходів щодо вирішення цієї ситуації — привести у відповідність до європейських стандартів критерії відбору й процедуру надання статусу митним брокерам уповноваженого економічного оператора.

Ми вважаємо, що проблеми відсутності підтримки митних брокерів зі сторони держави, та залежності від Фіскальних органів сприяють складенню умов для не легального посередництва, організації підприємств — "одноднівок" та так званих "сірих брокерів" — компаній, що здійснюють митну брокерську діяльність без отримання дозволу на таку діяльність.

Всі ці умови, самі по собі, мають достатнє економічне обґрунтування, однак існуючий сьогодні механізм державного регулювання митної брокерської діяльності несе в собі внутрішнє протиріччя.

З економічної точки зору завдання фіскальної служби з регулювання зовнішньоекономічної діяльності вступають у протиріччя з інтересами міжнародної торгівлі. Посилення адміністративного тиску з боку фіскальної служби та прагнення митних брокерів до зменшення витрат від цього тиску.

На усунення цього протиріччя з метою розвитку світової торгівлі і, як наслідок, розвитку національної економіки в цілому спрямована Кіотська Конвенція "Про спрощення та гармонізацію митних процедур" [11].

Основою цієї Конвенції є визнання прав та інтересів міжнародної торгівлі та гармонізація їх дотримання при реалізації прав та інтересів митної служби.

У практичній діяльності митних брокерів в Україні обов'язок представника відстоювати інтереси свого клієнта перед Фіскальними органами — учасника міжнародної торгівлі перебуває в логічному протиріччі з його залежністю від фіскальних органів, яка полягає у включенні до реєстру митних брокерів та видачу дозволів на здійснення митної брокерської діяльності.

До економічних проблем автором віднесено відсутність фінансових гарантій виконання зобов'язань митного брокера зі сплати митних платежів. Звідси витікає ризик недоотримання митних платежів до державного бюджету у випадках порушення митного законодавства та притягнення підприємства митного брокера до адміністративної відповідальності.

Такі проблеми призводить у результаті до розвитку корупції, зростанню витрат суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, знижує якість митно-брокерських послуг.

З метою вдосконалення митної брокерської діяльності шляхом вирішення основних проблем діяльності, пов'язаними з таким регулюванням пропонуємо представити механізм регулювання митної брокерської діяльності як систему взаємодії організаційних, економічних, і правових методів, принципів та інструментів у сфері державного регулювання та саморегулювання здійснення митної брокерської діяльності (рис. 2).

Запропонований механізм регулювання митної брокерської діяльності сприятиме:

— збільшенню кількості підприємств — митних брокерів;

— підвищенню якості митно-брокерських послуг та рівня відповідності митної брокерської діяльності міжнародним стандартам, що в свою чергу значно підвищить рівень конкурентоспроможності країни;

— збільшенню надходжень митних платежів через забезпечення та представлення гарантій зі сплати митних платежів Фіскальним органам.

До кваліфікуючих принципів саморегулювальної організації автором віднесено:

— принцип недопущення монополізму, для того, щоб у підприємств — митних брокерів була можливість

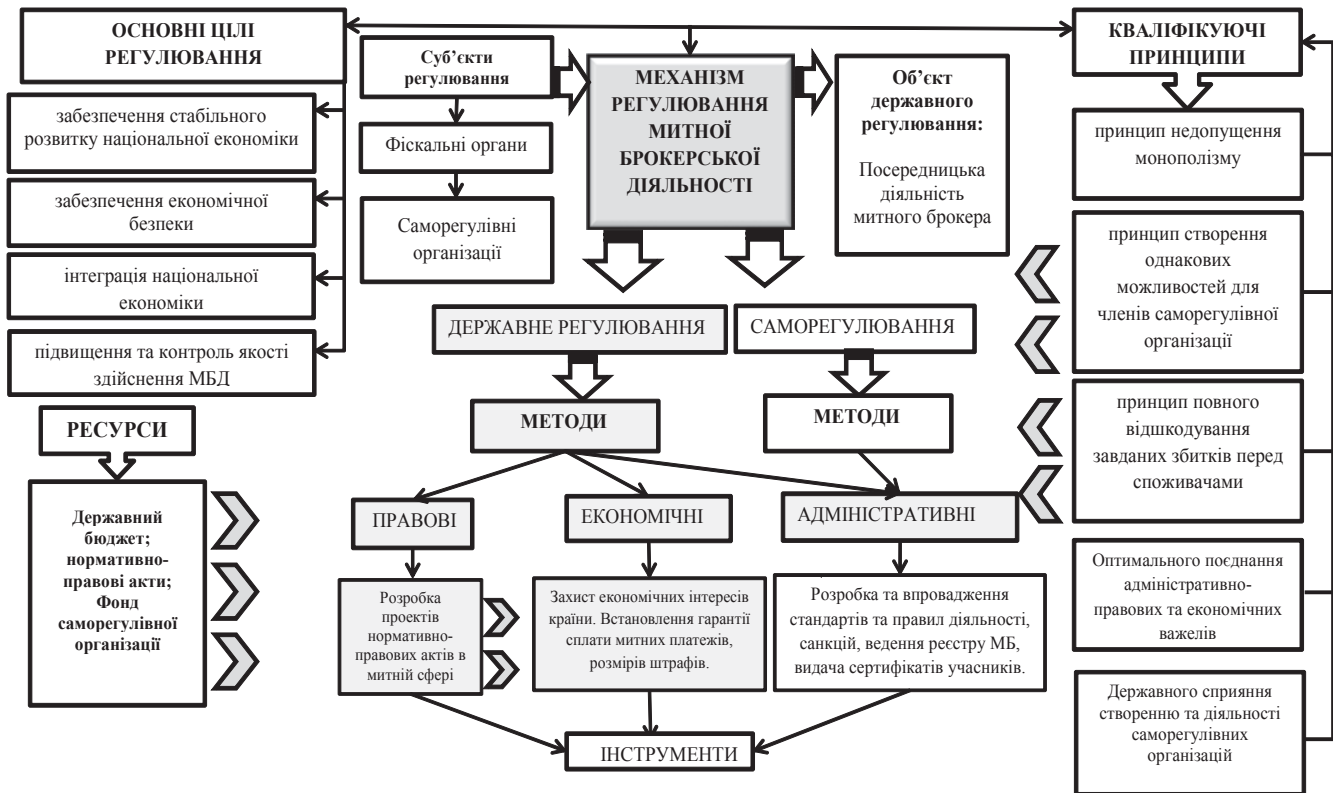

Рис. 2. Удосконалений механізм регулювання митної брокерської діяльності

Авторська розробка.

вибору саморегулівної організації, в яку вони бажають вступати.

— принцип створення однакових можливостей для членів саморегулівної організації для недопущення недобросовісної конкуренції в межах однієї саморегулівної організації.

— принцип повного відшкодування завданих збитків перед споживачами — суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та фіскальними органами, через створення компенсаційних фондів.

— принцип державного сприяння створенню та діяльності саморегулівних організацій. Який полягає у сприянні створенню нових структур саморегулівних організацій, розширенню існуючих та вступає завданням державних органів влади. Державні органи зобов'язані підтримувати, стимулювати розвиток саморегулівних організацій.

Першим кроком у зміні механізму регулювання діяльності митних посередників буде прийняття Закону "Про саморегулівні організації" та Положення "Про саморегулівні організації професійних учасників ринку митно-брокерських послуг".

Суб'єктами регулювання за пропозованим механізмом регулювання митної брокерської діяльності виступають Фіскальні органи та саморегулівні організації. Тим самим із суб'єктів регулювання виключено Державна прикордонна служба України.

Вирішення проблеми надання якісних митно-брокерських послуг значною мірою сприятиме запровадження стандартів якості митної брокерської діяльності, відповідних міжнародним вимогам. Компетенцією розробки та впровадження таких стандартів діяльності митних брокерів, за вдосконаленим механізмом, наділяються саморегулівні організації.

Так, регулювання митної брокерської діяльності здійснюється правовими, економічними методами, організаційними методами (рис. 2).

Правовий метод регулювання митної брокерської діяльності, застосовується з метою створення правового поля функціонування підприємств-митних брокерів

та саморегулівних організацій через розробку проектів нормативно-правових актів, реалізацію їх, та контролю за виконанням.

Економічний метод регулювання митної брокерської діяльності полягає у створенні умов для забезпечення національних інтересів держави, з одного боку, та митно-брокерських організацій, саморегулівних організацій, з іншого боку. Інструментами для цього виступають встановлення гарантії сплати митних платежів, розмірів штрафів за адміністративні правопорушення.

Організаційний метод регулювання застосовують, на відміну від діючого механізму регулювання, виключно саморегулівні організації.

Таким чином, до компетенції саморегулівних організацій віднесено: ведення реєстру митних брокерів; видача сертифікатів, що підтверджують внесення в реєстр саморегулівної організації підприємства-митного брокера; надання фіскальним органам гарантії сплати митних платежів; розробка стандартів і правил здійснення професійної митної брокерської діяльності та контроль їх дотримання.

Ефективна діяльність митних брокерів неможлива без ресурсного забезпечення. З метою залучення та використання максимальних обсягів фінансових ми пропонуємо окрім використання фінансових ресурсів Державного бюджету використовувати ресурси компенсаційного фонду саморегулівної організації, який формується за рахунок внесків членів саморегулівної організації. Такий фонд буде покривати виплати на відшкодування збитків, завданих членами саморегулівної організації національної економіці.

До таких збитків перш за все можна віднести неотримання до державного бюджету коштів в наслідок несплати митних платежів, або несвоєчасної сплати. По — друге сплата штрафів у випадку притягнення підприємства — митного брокера до адміністративної відповідальності за порушення митних правил.

Окрім цього, фінансові гарантії зі сплати митних платежів, що надаються Фіскальними органами покриваються компенсаційним фондом саморегулівної

організації. Погашення витрат, пов'язаних з функціонуванням саморегулювальної організації та регулюванням митної брокерської діяльності буде здійснюватися також із компенсаційного фонду саморегулювальної організації.

Отже, запропонований механізм регулювання митної брокерської діяльності сприятиме:

— збільшенню кількості підприємств — митних брокерів завдяки стимулюванню діяльності підприємств, забезпечення фінансового захисту, формування нормального конкурентного середовища;

— підвищенню якості митно-брокерських послуг та рівня відповідності митної брокерської діяльності міжнародним стандартам, через встановлення стандартів та правил діяльності та контролю за їх виконанням, що в свою чергу значно підвищить рівень конкурентоспроможності країни в міжнародних рейтингах та активізує зовнішньоторговельні поставки вантажів;

— збільшенню надходжень митних платежів через забезпечення та представлення гарантій зі сплати митних платежів Фіскальним органам.

Таким чином, ми вирішили:

— організаційні проблеми митної брокерської діяльності шляхом усунення адміністративного тиску на підприємства-митні брокери з боку фіскальних органів, та замість цього надання фінансової підтримки митним брокерам;

— економічні проблеми вирішуються шляхом надання фінансових гарантій виконання зобов'язань митного брокера зі сплати митних платежів. Фіскальним органам. Також мінімізується ризик недоотримання митних платежів до державного Бюджету у випадках порушення митного законодавства та притягнення підприємства — митного брокера до адміністративної відповідальності.

Отже, вирішуючи проблеми митної брокерської діяльності ми знизили ризик недоотримання доходів до державного бюджету України і як наслідок нанесення збитку національній економіці.

ВИСНОВКИ ТА ПОДАЛЬШІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Здійснені у статті дослідження дозволили зробити висновки та сформулювати пропозиції щодо розв'язання наукової проблеми організаційно-економічного механізму регулювання митної брокерської діяльності в Україні.

Запропоновано концептуальні засади нового механізму регулювання митної брокерської діяльності, які враховують реальну ситуацію розвитку такої діяльності та ґрунтуються на вдосконаленні та розробленні відповідного механізму організаційного впливу на таку діяльність. Розроблений механізм регулювання митної брокерської діяльності дає змогу поєднати теоретичні, методичні та прикладні засади проведеного дослідження.

Література:

1. Бондаренко І.О. Послуги в галузі митної справи / Митна справа. — 2004. — № 6. — С. 46—52.
2. Світлак І. До питання про послуги в сфері управління митною справою України // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. — 2006. — Вип. 32. — С. 110—115.
3. Гвардзиньска Е. Таможенные посреднические услуги в таможенных процедурах (на примере таможенных агентств и налоговых консультантов) / Е. Гвардзиньска [Электронный ресурс] // Вісник Академії митної служби України. Сер.: Право. — 2010. — № 2. — С. 170—179. — Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vamsup_2010_2\(5\)_31.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vamsup_2010_2(5)_31.pdf)
4. Данелюк В.І. Адміністративно-правові засади контролю за посередницькою діяльністю в галузі митної

справи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / В.І. Данелюк; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. — Д., 2011. — 20 с.

5. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А.М. Прохоров. — 2-е изд. — М.: Энциклопедический словарь, 1982.

6. Чаленко А.Ю. О понятийной неопределенности термина "механизм" в экономических исследованиях / А.Ю. Чаленко // Економіка промисловості. — 2010. — № 3. — С. 26—33. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/econpr_2010_3_6.pdf

7. Положення про державну фіскальну службу України, затверджене постановою Кабінету міністрів України від 21 травня 2014 р. № 236 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-p>

8. Наказ Міністерства Фінансів України "Про діяльність митних брокерів", від 04.08.2015 № 693 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [/www/ URL http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1036-15](http://www/URLhttp://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1036-15)

9. Закон України "Про ліцензування видів господарської діяльності" // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2015. — № 23. — Ст. 158. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/222-19>

10. Лист "Звернення АМБУ до Президента України щодо ЗУ "Про ліцензування видів господарської діяльності" Вих. № 16/24 від 10.03.15 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ambu.org.ua/node/2493>

11. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція) від 18.05.1973 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643

References:

1. Bondarenko, I.O. (2004), "Services in the field of customs", *Mytna sprava*, vol. 6, pp. 46—52.
2. Svitlak, I. (2006), "On the question of services in the sphere of customs business Ukraine", *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, vol. 32, pp. 110—115.
3. Hvardzyn'ska, E. (2010), "Customs brokerage services in customs procedures (for example, customs agents and tax consultants)", *Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy. Ser.: Pravo*, vol. 2, pp. 170—179.
4. Daneliuk, V. I. (2011), "Administrative and legal framework for the control of brokering in customs matters", *Abstract of Ph.D. dissertation, Law, Dnipropetr. derzh. un-t vnutr. Sprav, Dnipropetrivsk, Ukraine*.
5. Prokhorov, A.M. (1982), *Sovetskyj entsyklopedycheskyj slovar' [Soviet Encyclopedic Dictionary]*, 2-d ed. *Entsyklopedycheskyj slovar'*, Moscow, Russia.
6. Chalenko, A. Yu. (2010), "On the conceptual ambiguity of the term "mechanism" in economic research", *Ekonomika promyslovosti*, vol. 3, pp. 26—33.
7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Resolution "On the State Fiscal Service of Ukraine", <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/en/236-2014-p> (Accessed 20 Jan 2016).
8. Ministry of Finance Ukraine (2015), Order "On activities of customs brokers", <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/en/z1036-15> (Accessed 20 Jan 2016).
9. Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "On licensing of types of economic activity", <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/222-19> (Accessed 20 Jan 2016).
10. Association of Customs Brokers of Ukraine (2015), "Ambu appeal to the President of Ukraine to the Law "On licensing of economic activities", <http://ambu.org.ua/node/2493> (Accessed 20 Jan 2016).
11. Verkhovna Rada of Ukraine (1999), "International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures", http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/en/995_643 (Accessed 20 Jan 2016).

Стаття надійшла до редакції 10.02.2016 р.